

Umetnosti se je danes treba naučiti

Govorim o biopolitiki, genetiki, o splavu, kloniranju in podobnem. O vdoru trga in kapitala v intimo, pod kožo. O tem, kaj dela država s svojo vojsko v tvoji spalnici in kaj oglaševalci v tvojem mobilnem telefonu.

Igor,

pogrešam najine vodke. Ne pijeja jih z drugimi. Tako vzdržujeva okus enkratnosti, intime.

To nama leži. Razvajenima individualistoma. Lahko bi mi "na štiri oči" razložil, kako je v resnici s tem, kar počneš - zdaj, ko bi te del slovenske umetniške scene povzdignil v božanstvo, spet drugi pa utopil v žlici vode. To je lahko dober znak. Menda je še danes tako, da naj bi se vrhunskost umetniške stvaritve pokazala šele s časovno distanco. V sedanjosti, hipnosti vžge kreativnost, ki utrjuje narodno identiteto. V tako majhnem prostoru, kjer vsak državljani slej ko prej pride v osrednji teve dnevnik, še toliko bolj. Po tej logiki se deli tudi denar iz državnega budžeta.

Pa saj si rekel, da je biti umetnik prebijanje skozi trg, kot pri vsakem drugem poklicu ali poslu. Da so za teboj kilometri in kilometri z rdečo cordobo, tudi izgubljeni, preden si padel v mrežo mednarodnih institucij, fundacij, galerij in muzejev. Da je sodobni umetnik bolj ali manj dolgočasen poslovnež s prenosnim računalnikom, mobilni telefon in letalskimi vozovnicami v žepu. Misliš, da bodo kdaj na naših ustanovah, kjer naj bi usposabljali za umetniški poklic, to sprejeli? Tamkajšnji (u)stroj se mi zdi tak dinovazer akademizma, svetlobna leta oddaljen od aktualnega duha časa. Morda pa prav s svojim dokazovanjem, da je tudi ob zakonitostih kapitala mogoče z povsem iskrenim umetniškim ustvarjanjem spodobno (pre)živeti v svojem času in prostoru, mečeš koga v nezavest?

Si predstavljaš, da bi komu priznal: v mednarodno orbito slave me je zavihtela ženska menstruacija? Pa vendar se je vse skupaj razmahnilo potem, ko je tvoj Razpršilni menstrualni navigator odkupil prestižni pariški muzej sodobne umetnosti Georges Pompidou. Digitalni medmrežni film o neizpolnjeni tragični ljubezni. Shakespeare. O ljubezni, ki gre skozi telo. Če se dobro spomnim, si moral kot gimnazijec prav zaradi menstruacije na zagovor k ravnatelju. Tvoj performans je razumel kot provokacijo. Govoril si, da rdeča barva ne predstavlja samo revolucije, ampak tudi (naslov šolske na-

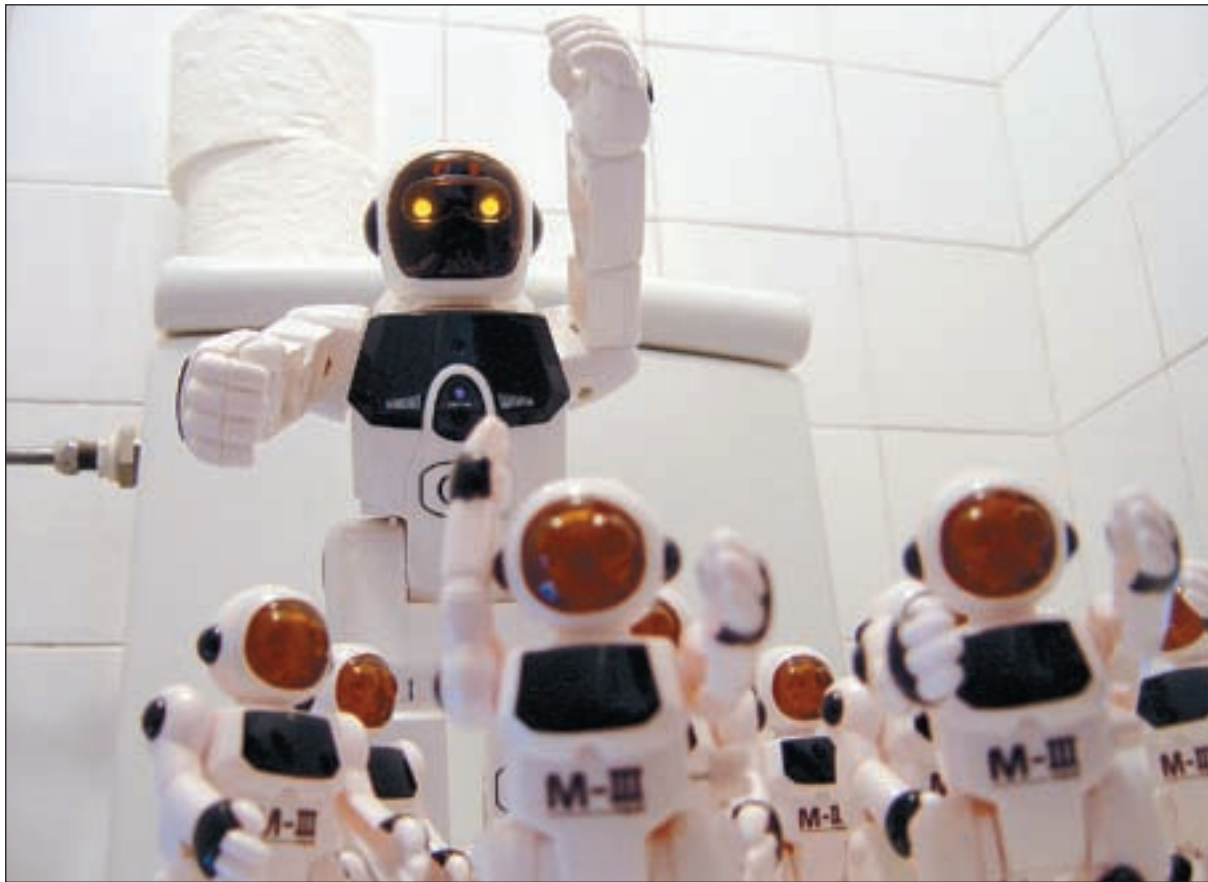
FLUID,

Igor Štromajer, spletni umetnik

loge), menstruacijo... Sledilo je vprašanje najvišjih šolskih instanc: zakaj mešaš menstruacijo in revolucijo.

Zame je bil najbolj odbit tvoj pevski celovečerec, preformans Opera Teoretikta Internettikka. Pa ne zato, ker si se pred publiko za kratek čas slekel "do naz'ga", pač pa, ker si ignoriral konzervativne pristaše certifikatov in z diplomom AGRFT v ljubljanski operi (pred tem pa še v Skopju in Berlinu) odpel svoje strani v računalniškem jeziku, v HTML kodi. Ni je mogoče razumeti in s tem si nas butnil z resnico ob tla: koliko opernih besedil, odpetih v tujem jeziku, pa tudi sicer razumemo? In vseeno uživamo v predstavi. Morda samo v njeni lepoti. Po tvoje pa je vsečnost stvar okusa in nima ničesar opraviti z umetnostjo. Umetnost boli, je kruta in žalostna, utopična in distopična, ne pa všečna, praviš. Tako je tvoja poglavitna naloga razlepiti umetnost ter jo postaviti v vlogo gverile brez razloga, brez ideologij, religij, mitologij. Šele taka suhoparna in dolgočasna umetnost po tvoje lahko najde svoj prostor v sodobni družbi in šele tako lahko konkurira kapitalu ali se do njega obnaša subverzivno. Lepa umetnost je za turiste in televizijske gledalce, ugotavljaš, turizem in televizija pa sta smrt za umetnost. Edina umetniška izkušnja lepote je trenutek tišine po orgazmu. Glede tega ostajam v množici. Zame je še zmeraj edini zveličavni kriterij, ali je umetniška slika, akcija, gledališka predstava dobra ali ne, to, ali mi je všeč.

Ko si kmalu za tem napovedal, da boš odplesal tudi medmrežni balet, ni kazalo, da bo ta v tvojem kreativnem polju dobil tolikšne razsežnosti, kot jih zdaj dosegata Ballettikka Internettikka. Z njo si osvojil pol sveta, pobral številne nagrade (Pariz, Madrid, Hambrug, New York), požel odlične kritike v elitni ameriški umetnostni reviji Leonardo, pariškem Liberationu, madridskem El Pais in El Mundo, nemškem Der Spiegel... in - postal redna poročevalska in anali-

Enajst robotov pleše medmrežni ljudski balet vtoaletnih prostorih gledališča Volksbühne v Berlinu.

tična materija osrednjih kulturnih oddaj slovenske nacionalne televizije in tukajšnjih časopisnih strani.

Saj me poznaš: tisto, kar me je v tem projektu prevzelo, ni toliko odplesani balet v moskovskem Bolšoj teatru, pač pa tvoj angažma, gverilska akcija umetnika, ki z ilegalnim vdorom v izjemno zavaran objekt opozori na problem terorizma, je torej družbeno angažiran. Kaže torej, da je danes v imenu umetnosti mogoče vse: z uporabo analognih in digitalnih gverilskih taktik in strategij lahko vsakdo nastopa v katerikoli hiši kjerkoli po svetu. Prepovedani prostori so lahko prava tarča za aktivno umetnost torej. Kolikšna pa je potemtakem dejanska moč umetniškega angažmaja "pri spreminjanju sveta" - če je v njenem imenu mogoče vse početi, je vse dovoljeno. In

kaj bi se zgodilo, če bi nekega dne ljudje z terorističnimi vzgibi pod krinko umetniške akcije resnično razstrelili objekt?

Zdaj si svoj baletni gib zamenjal z daljinsko vodenimi baletnimi roboti. Praviš, da boš zadnje dejanje Ballettike, ko bodo namesto tebe in robotov plesale balet miniaturne podmornice, "preselil" iz Essna v Lille. Ali tudi tam v bazenu pri domu starostnikov, kjer se kopajo upokojenci? To se ti je še nedavno zdel imeniten milje. Tisto, da bi baletnike spremljal punkerski zbor, slovensko-ameriška naveza PUNKAPPELLA, pa je tudi originalno.

Kar te zdaj zaposluje, so razmerja med javnim in zasebnim. Vsaj tako se mi zdi. Ali res misliš, da smo nenehno v tem dvojcu, v tej nezavedni nevarni koaliciji? Je morda to tvoja nova fascinacija? Na-

predujem. Čisto možno se mi zdi, da nekdaj najde lepoto v strojih, satelitski komunikaciji, mobilnih tehnologijah, da so nekemu programske kode in računalniški jeziki vrhunska manifestacija lepote. Tvoje telo je razvajeno od mehke ženskih prsi in računalniške miške, praviš. Računalnik te razume samo skozi hitre spremembe osamljenosti in užitka. Popolnoma se strinjata, ko uživaš v umetniškem delu, greš na parlamentarne volitve ali ko izbiraš seksualni užitek. Pa vendar te njegov odnos do tebe neprestano uničuje, dela nemočnega, a hkrati brezmejno fascinira. Počasi skušam razumeti ta odnos.

Vem, da je sodobnoumetnosti trg krut in neizpros. Zahteva kontinuirano trdo delo. Vodka bo počakala.

Katarina Šulek

Profesionalec, ki se izdaja za amaterja

Katarina,

ti si dragocena, enkratna, nežna, iskrena in totalno zmedena. V tvojem prijaznem, rahlo nostalgicnem, skorajda božajočem meglju, je polno pretiravanj, napak, nedolžnih polresnic in hudih laži, ki pa so mi vse, od prve do zadnje, neznansko všeč, mi godejo in prijetno božajo moj razvajeni ego, zato te seveda ne bom posebej opozarjal nanje. Le na prvo v vrsti moram takoj: viljamovko, draga moja, viljamovko pijeja, kadar se srečava in smukneva v kak post-socialistični dnevni bar! Ne vodke! Viljamovko! In sva javno razdevidila najino enkratnost in intimo, vidiš, saj spomin ne pomni niti pijače, kaj šele da bi hranil res intimo trenutke. Nabavi si več spomina, nujno. 1 GB dobiš že za 30 evrov, danes je pomnjenje zelo poceni.

Tudi sam sem še pred leti neprestano pozabljal, ko pa sem odkril spominske kartice in USB ključke, se mi je zdravstveno stanje zelo izboljšalo. Zdaj sem en tak doma narejen kiborg.

Seveda sem razvajen dovolj, da se ob omenjanju narodne identitete počutim nelagodno. Pravzaprav ne vem, kaj naj bi z njo počel, čeprav sem politični in zavestno državotvorni umetnik. Umetnik se državotvornosti nikakor ne more izogniti. Tudi Lenin je rušil državo, pa boš rekla, da je bil zato kaj manj državotvoren? Nasprotno, takoj je ustvaril novo. Država je namreč zelo fleksibilna, odprta struktura, ki ima neverjetno absorpcijsko sposobnost. Vse posrka vase, tudi najbolj ekstremske in nelegalne pojave, celo umetnost, tudi sodobno, provokativno in radikalno. Čeprav je res, da je sodobna umetnost v glavnem izredno dolgočasna. A saj vendar živimo v dolgočasni sodobnosti, ki jo opredeljujejo hitrost, površnost, fundamentalizem in kapital, ki določa razmerja med javnim in zasebnim, ne pa sredi narodnobuditeljskega devetnajstega stoletja. Sodobne identitete niso narodne, temveč zmuzljive, hitro spreminjajoče se, individualizirane, palimpsestne in interaktivne. Nacije nimajo pri tem ničesar več. Globalne komunikacije so že dekonstruirale narode in njihove identitete, relativizirale državne meje in vzpostavile navzkrižne in prepletene digitalne platforme, dinamične labirinte, v katerih se znajdejo samo najhitrejši. Ti si počasna, jaz sem hiter. Če igraš z mano, izgubiš.

Vidim, da te moti akademsko umetniško izobraževanje v Sloveniji. Hja, umetnosti se je dandanes treba naučiti. Dobro naučiti. Sodobna umetnost ni

več stvar improvizacij, približkov, čustvenih tavanj, idejnih blodenj, hrepenenja in drugih lepotnih prevar, temveč je strogo vprašanje umazane globalne ekonomije, brezsrčnih nafnih vojn, politične in državljanske nepokorščine ter gverilskih taktik upora kapitala. Zato je nujno hoditi v šole. V čim več šol, kakršnihkoli, da te le kaj od tega naučijo. Četudi v umetniške. V zadnjih desetih letih sem predaval in intenzivno delal s študenti umetnosti na univerzah in umetniških akademijah v Severni Ameriki, Aziji in predvsem v Evropi, spoznal tudi takorekoč idealne umetniške šole in se ob meglenem spominu na "mojo" vedno znova smilil samemu sebi. Najbrž je tako prav. Umetnik, ki ne ubije (bodisi strastno in v večletnih mukah, bodisi hladnokrvno, v enem samem nonšalantnem zamahu, kot se je to zgodilo meni) svoje umetniške šole, je blefer in preračunljivi povzpnetnik. Umetnik, ki od svojih učiteljev ni nikdar slišal nerazumljivih nesmislov in neumnosti, enostavno ni imel sreče. Umetnik, ki se je šolal na dobri umetniški šoli, je prikrajšan za družupora in slast zmage. Umetnik, kise je šolal na umetniških šolah v Sloveniji, ima srečo, da ni imel sreče.

Tudi to ti moram povedati. Gimnazijski ravnatelj, ki ga omenjaš, je bil eden redkih, ki je razumel neposredno povezavo med menstruacijo in revolucijo. Kako ne bi, saj je vendar matematik, človek odvodov, integralov in drugih čudovitih enačb! Sedela sva v njegovi pisarni, pred očmi sva imela Nadeždo Krupsko in njene okrvavljene hlačke, in obema je bilo nerodno, zato sva vedela, da se razumeva. Še danes se kdaj srečava pred parlamentom, naključno, in kakš-

no rečeva, tako, mimogrede, kot se za stara revolucionarja spodobi. Matematika je ključ do razumevanja, tako revolucije kot menstruacije, saj je znanost konstitutivni element umetnosti.

Tokrat ne bom polemiziral s tabo o razmerju med lepoto in umetnostjo, ker vem, da nalašč izzivaš in hočeš, da se razjezim. Lepota je blef. Všeč ti je lahko določen položaj pri seksu, laskanja v neki restavraciji ali vzletanje letala, ko te pribije na sedež, ne pa umetnost. In zveni nevarno, križarsko, ko omenjaš vsečnost kot "edini zveličavni kriterij" v umetnosti. Takih "edinih in zveličavnih" me je strah, veš. Nisem vedel, da si tako netolerantna, prava fundamentalistka!

Umetnost danes seveda ne more spreminjati sveta, to tudi ni njen namen. Svet lahko spreminja kapital (recimo Busheva vojska v službi močnih korporacij in globalni finančni giganti), na lokalnih ravneh morda samomorilski bombaši, smešno in prepotentno pa bi bilo, če bi si tako moč lastila tudi umetnost, ki je že zdavnaj zdrsnila na položaj namanj pomembne dejavnosti sodobnega človeka. Zato me tudi tisti terorist, ki bo v varnem, a lažnem zavetju umetnosti aktiviral pravo bombo, nič ne briga. Tudi ti ne skrbi zanj. V umetnosti je namreč že tako ali tako ogromno norcev, ki dnevno povzročajo veliko škodo sebi in drugim, eden več ali manj ne spremeni ničesar. Mene provokacije ne zanimajo. Sem profesionalc, ki se izdaja za amaterja, zato pri meni štejejo zgolj dejstva. Kajti dejstva so konstruirana fikcija in fiktivna konstrukcija zmagovalcev. Zgodovino pišejo zmagovalci, dejstva pa umetniki. Trdo delam, garam

vse dneve, in se načrtno ne ukvarjam z neumnostjo, ker me utruja in ker nimam časa. Zato ne hodim na volitve in ne gledam televizije, če ni nujno potrebno. Ker se cenim.

Ja, eno naslednjih Ballettik Internettik bomo leta 2008 preselili iz bazena Münchenskega doma za ostarele naravnost v velik mestni akvarij v Lillu. Ribe pa bodo v ritmu računalniških algoritmov, skupaj z daljinsko vodenimi podmornicami z vohunskimi brezžičnimi kamerami in ob pomoči potapljačev, operaterjev in kupa programske opreme na računalnikih, plesale internetni balet. Zapleteno, a čudovito! Če res pride še PUNKAPPELLA (Katarina! V New Yorku sem bil na njihovem koncertu! Vrhunsko!), smo popolni in zagotovo zmagamo.

Javno in zasebno? Ni obsesija, je pa realnost, ki me zaposluje. Tudi tebe bi morala. Govorim o biopolitiki, genetiki, o splavu, kloniranju in podobnem. O vdoru trga in kapitala v intimo, pod kožo. O tem, kaj dela država s svojo vojsko v tvoji spalnici in kaj oglaševalci v tvojem mobilnem telefonu. O tem, katera tajna služba prestreza tvoja kratka sporočila in katero podjetje beleži tvoje bančne transakcije. O tem, kako vzpostaviti sodobno politično dolgočasje in inteligentne pojavne oblike kapitala kot legitimne umetniške izraze. O podatkih kot orožju za individualno uničevanje. O razmerju med politiko in intimo, torej. Z eno besedo: o umetnosti.

Če naslednjič, ko se srečava, naročiš vodko namesto viljamovke, vem, da je med nama konec. Moja ljubezen je ljubezen brez milosti.

Igor Štromajer